

fagfolk, som har skabt dette værk, også ville offentliggøre et par afhandlinger med diskussion af de problemer, som prishistoriens tabeller rejser. Om muligt også redegørelser for det materiale, der ligger forud for 1660, selv om det måske ikke er noget helt tiltalende job for en prishistoriker, der helst vil følge de lange rækker princip.

Den danske prishistorie er et uvurderligt hjælpemiddel for dem, der arbejder med Danmarks økonomiske og sociale historie i 1700-tallet, og et særdeles værdigt bidrag til rækken af internationale publikationer. Man må ønske, at dette arbejde bliver fortsat og fuldendt under opretholdelse af den meget høje standard, som bind I udviser. Det ville være af stor værdi at få priserne for kolonialvarer, få mulighed for at sammenholde priserne i de forskellige dele af riget og se, hvorledes lønforholdene udviklede sig. Men det er kun rimeligt at fremhæve, at der allerede i det udkomne bind er ydet særdeles meget, både ved redegørelsen for pengeforholdene og ved offentliggørelsen af det ualmindelig fængslende og rige københavnske prismateriale, der giver værket en enestående karakter i hvert fald inden for nordeuropæisk område. Det er også den del af det indsamlede materiale, der har størst interesse for sammenlignende prishistorisk forskning på international basis.

Kjeld Winding.

Den danske Rigsdag 1849-1949. Udgivet af Statsministeriet og rigsdagens præsidium. J. H. Schultz forlag.

Bind I: Rigsdagens historie 1849-1866 (1949) 359 s. Bind II: Rigsdagens historie 1866-1949 (1951) 741 s. Bind III: Rigsdagen og folket (1950) 613 s. Bind IV: Rigsdagens arbejdsmåde (1949) 492 s. Bind V: Finansloven, administrationen, domsmagten, Det kgl. teater (1953) 689 s. Bind VI: De sønderjyske landsdele, Færøerne, Grønland, Danmark og Island, det interparlamentariske arbejde, personregister til bd. I-IV (1953) 532 s. Under redaktion af Knud Fabricius, Hartvig Frisch, formand, blev ved sin død i 1950 afløst på denne post af Julius Bomholt, Holger Hjelholt, M. Mackeprang, Andr. Møller.

Nogle kritiske betragtninger over planlæggelsen og udførelsen.

Det var daværende menige folgetingsmedlem, den nuværende socialminister *Julius Bomholt*, der i efteråret 1939 under finanslovens 1. behandling i folketinget første gang rejste spørgsmålet

om udarbejdelsen af et historisk værk i anledning af rigsdagens forestående 100 års jubilæum.

Daværende statsminister *Th. Stauning* gav udtryk for sin absolutte velvilje over for hr. Bomholts tanke. »Jeg er ganske enig med det ærede Medlem om Værdien af et saadant Værk, hvis det kan tilvejebringes, ikke mindst altsaa for Fremtiden, og jeg er derfor ogsaa enig med ham om, at Sagen bør tages op til Drøftelse med Sagkyndige. Jeg . . kan love det ærede Medlem al Interesse for om muligt at løse denne Opgave.«¹

I sin motivering for udarbejdelsen af et sådant historisk værk anførte Julius Bomholt, at der nok i årenes løb var skrevet adskilligt om vor forfatnings historie, rigsdagens arbejde, de politiske partier og de enkelte valgkredsers historie, lige som der var fremkommet en del politiske biografier og erindringsværker. Med særlig taknemmelighed og respekt nævnte han *Niels Neergaards* store værk »Under Junigrundloven«. »Det forekommer mig imidlertid rimeligt«, fortsatte han, »at der forberedes et monumentalt Værk om den politiske Historie, der knytter sig til vor frie Forfatning gennem snart et Aarhundrede, saaledes at dette Værk kan udsendes i Jubilæumsåret 1949. Det ville være ønskeligt, om vi kunne faa en Fremstilling baade af den almindelige politiske Historie og af de enkelte Valgkredsers Historie. Det kunde muligvis blive et af Aarhundredets største videnskabelige Publikationer og et Monument for vor frie Forfatning«².

Værkets 1. og 4. bind udkom i jubilæumsåret 1949, dets 5. og 6. bind i 1953, de øvrige bind i løbet af de mellemliggende år. I betragtning af den lange tid, der er gået siden værkets endelige afslutning og affattelsen af denne anmeldelse, finder jeg det både upåkrævet og overflødigt på dette sted at give en egentlig præsentation af værket og dets indhold i detaljer. Det hører allerede for længst til blandt arbejdende historikeres redskaber og formodes så velkendt af de fleste interesserede, der beskæftiger sig med Danmarks historie i det omhandlede tidsrum, at en så stærkt forsinket præsentation uvægerligt vil få latterlighedens skær over sig.

I stedet forekommer det mig langt vigtigere på nuværende tidspunkt om muligt at få værket placeret i dansk historieskrivnings tradition. En del betragtninger over værkets planlægning og redaktionens dispositioner vil dog ikke kunne undgås.

Det er indlysende, at planlægningen af så omfattende og vigtigt et værk er forbundet med store vanskeligheder. Blot emnets

¹ Rigsdagstidende 1939-40, Ordentlig Samling, Folketinget, sp. 756 (10. nov. 1939).

² Sst. sp. 382 f. (25. okt. 1939).

afgrænsning stiller een over for en lang række spørgsmål — hvad skal man tage med — hvor skal man holde op? Rigsdagen udgør nemlig ikke et isoleret legeme i det danske statssamfund, der uden ydre påvirkninger følger sin egen udvikling. Det ville være en sørgelig rigsdag, hvis den gjorde det. En rigsdag, der er en sand folkerepræsentation, må genspejle alle de spegede tråde af politiske, økonomiske og sociale interesser, der brydes ude i befolkningen. Ved en skildring af dens historie forfalder man derfor let til at skrive en almindelig historisk oversigt over landets historie — og en sådan haves jo i andre værker — eller, hvis man anlægger et alt for snævert synspunkt, til at give en beskrivelse af institutionen, der, løsrevet fra sin sammenhæng med det øvrige samfund, giver et fortegnet og stærkt forenklet billede af rigsdagens historie. Drager man endvidere forfatningens historie ind i billedet, bliver spørgsmålene ikke færre, idet en forfatnings tilblivelse og videre udformning ikke alene er afhængig af de strømninger, der rører sig på rigsdagen, men i lige så høj grad af de ideer og den opfattelse af forfatningen, der findes i befolkningen uden for rigsdagen.

Man får indtryk af, at redaktionen i sine forudgående overvejelser også har gjort sig disse problemer klart. Man har tilsyneladende fundet frem til en løsning, der både skulle give den almindelige politiske historie og et indtryk af rigsdagen som institution.

Værkets 2 første bind indeholder hovedsagelig en rent kronologisk opbygget historisk skildring af rigsdagens historie fra 1849 til 1949. Skildringen er opdelt på forskellige forfattere, der redeligt og nøgternt fører læseren fra rigsdagssamling til rigsdagssamling. Livet uden for rigsdagens sale får kun i ringe grad lov til at virke forstyrrende på fremstillingen — til gengæld redegøres der i detaljer for livet inden for murene.

Som indgangsportal til det store jubilæumsværk har man valgt at lade *Poul Engelstoft* skildre den grundlovgivende forsamling. Når redaktionen har fundet det nødvendigt på denne måde at indføre læseren i rigsdagens forudsætninger, ville det forekomme mere rimeligt og mere givende for dansk historieforskning, om man havde ladet en historiker skildre forudsætningerne ude i befolkningen, de tanker, der rørte sig blandt datidens politikere om en folkerepræsentation, og de foreløbere for en sådan, som vi også kender herhjemme. Emnet trænger i høj grad til at blive behandlet, for ganske vist har *Hans Jensen* i sine 2 bind om stænderforsamlingernes historie givet en grundig fremstilling af, hvad der foregik på disse, men i hovedsagen ud fra et institutionelt synspunkt, således at mange af de bevægelser, der rørte sig i be-

folkningen uden at komme til udtryk på stænderforsamlingerne, lades uomtalt. Savnet af en sådan indledende »åndelig tilstandsbeskrivelse« mærkes endnu tydeligere, når man kommer til *Jens Mollers* afsnit om forarbejderne til junigrundloven. Forfatteren har her — efter sine egne opgivelser — især holdt sig til udkastet til junigrundloven, aktstykker i tilknytning hertil samt statsrådsprotokollen. Afsnittet er en fortjenstfuld og utvivlsomt værdifuld aktmæssig redegørelse for udkastets vej til endelig lov. Men efter læsningen føler man, at skønt det er en interessant detaljeundersøgelse, gør den ikke een meget klogere med hensyn til forudsætningerne for junigrundloven. Der var dog på den tid, da man planlagde værket, fremkommet så vægtigt et bidrag til datidens idéhistorie og politiske tænkning som *Poul Bagges* disputats om D. G. Monrads statstanker. Havde det ikke været naturligt som optakt til rigsdagsværket — som forklaring på vor forfatnings forudsætninger — at iværksætte en undersøgelse af andre ledende politikeres statstanker og disse tankers indflydelse eller manglende indflydelse på landets første grundlov?

Nu er det ikke min hensigt i detaljer at gennemgå hver enkelt afhandling i det historiske afsnit. Jeg skal i stedet holde mig til mere almene betragtninger. Ser man på det anvendte kilde-materiale, der ifølge forfatterens egne opgivelser ligger til grund for fremstillingerne, undres man over, i hvor ringe grad det har været muligt for forfatterne at fremdrage nyt stof. Man kan dårligt forestille sig, at det skulle have skortet på lyst hos de anvendte historikere til at fordybe sig yderligere i deres periode. Måske har tiden været for knap — men muligvis har forståelsen af en sådan grundig opdyrkning af nyt land heller ikke været til stede hos de bevilgende myndigheder. Det siger sig selv, at den ville være blevet kostbar. Nu har man fået samlet en række afhandlinger fra fremragende historikere, der er absolut værdifulde — eftersom det altid er værdifuldt at se en periode bedømt af en kyndig historiker —, men som ret beset ikke indeholder væsentligt nyt eller mere, end man kan finde i tidligere fremstillinger om samme periode. Litteraturen om den omhandlede periode er endnu sparsom — først for ganske nylig har vi f. ex. fået en virkelig grundig undersøgelse af Venstres stilling til forsvarssagen — og det skal indrømmes, at det ville have været et meget stort og tidskrævende arbejde at foretage selvstændige undersøgelser i det meget omfattende utrykte og trykte materiale.

Af ulidelig tyngelse for fremstillingen er ikke mindst de stadig gentagne opremsninger af vedtagne og ikke-vedtagne lovforslag — samling efter samling, regeringens og de menige medlemmers, i

folketing og landsting. Har redaktionen virkelig anset disse lovtidender *en miniature* for nødvendige? Er de beregnet for faghistorikerne, der dog må antages at kende og kunne bruge både lovtidende og rigsdagstidende — eller har man ment, at den alment dannede og interesserede læser kunne afvinde disse lister nogen interesse? Konsekvensen drages i Povl Engelstofts skildring »Under junigrundloven af 1866«, Bind II, hvor disse opremsninger ved deres typografiske opsætning tydeligt adskiller sig fra den øvrige text. Vi ved alle fra vor skoletid, at stykker med petit behøver man ikke læse.

En i mine øjne alvorlig fejl disposition fra redaktionens side er det krampagtige forsøg på at udelade *rigsrådet* af skildringen. Man kan naturligvis med fuld ret hævde, at rigsråd og rigsdag var to vidtforskellige ting — og at opgaven lød på at skrive rigsdagens historie. Men opgaven var også at skildre væsentlige sider af vor forfatnings udvikling. Og kan man egentlig forstå forfatningsudviklingen fra 1855 til den reviderede grundlov af 1866 uden at kende noget til rigsrådet og dets virksomhed? Rigsrådet overtog behandlingen af en lang række sager, der fik altafgørende betydning for landets udvikling både forfatningsmæssigt, politisk og økonomisk. Når *Holger Hjelholt* må skrive, at »både formelt og reelt var rigsdagen afskåret fra at drøfte monarkiets forfatningsforhold og den udenrigspolitiske stilling« (Bind I, s. 274), burde det netop have overbevist redaktionen om det uholdbare i, ud fra en rent formalistisk betragtning, at ville holde rigsrådet udenfor. Det lader sig nemlig alligevel ikke gøre — for den ukyndige læser må det virke overraskende i samme skildring s. 314 at få at vide, at i rigsrådet, »hvor Holsten jo ikke længere var repræsenteret, forelagde regeringen flere forslag til udvikling og befæstelse af det dansk-slesvigske fællesskab«. Det lille »jo« forudsætter jo, at det omtalte er læseren bekendt — hvad det ikke er, hvis han ikke har andre værker ved hånden. På samme måde savner man en omtale af den slesvigske stænderforsamling — også den spillede sin meget vigtige rolle i Danmarks forfatningsudvikling. Hele forståelsen af landets historie og de brydninger, der efter 1866 gør sig gældende på rigsdagen, bliver mangelfuld, hvis man — som redaktionen forsøger — overdriver rigsdagens betydning på tidspunkter, hvor dens indflydelse har været væsentligt forringet. Det hører dog også med i en skildring af rigsdagens historie at fastslå, at den ikke uafbrudt i 100 år har været respekteret og regnet for landets eneste og vigtigste folkerepræsentation af alle politiske grupper. Ret beset var intet vel mere tiltrængt end netop en redegørelse for rigsrådets og den slesvigske stænderfor-

samlings betydning i tiden forud for 1864 og den rækkevidde disse repræsentationers indsats fik for tiden efter 1866 i hele vort politiske liv. For en sådan redegørelse havde jeg gerne undværet flere siders referat af folketingets forhandlinger om juridiske embedsmænds og præsters aflønningsformer.

Også udenrigspolitikken er højst stedmoderligt behandlet. Og netop for Danmark må udenrigske forhold spille en meget stor rolle også i vor indenrigspolitik. Nu ved jeg meget vel, at regeringerne op til 1. verdenskrig i det store hele anså udenrigspolitik for noget rigsdagen uvedkommende, som de kunne føre på egen hånd på kongens vegne. Her har redaktionen åbenbart igen valgt en alt for snæver definition af den stillede opgave og ikke villet åbne vinduerne til rigsdagens sale og derved sætte den i et virkelighedsnært forhold til de begivenheder, der dog måtte give dønninger inde i kamrene. Om mineudlægningsforhandlingerne i august 1914 hedder det således, at »disse forhandlinger tilhører ikke direkte rigsdagens historie« (Bind II, s. 273). Direkte eller indirekte — de hører dog med til en forsvarlig skildring af vort forfatningsliv og blev senere genstand for heftig ordvexling mellem regering og opposition om ansvaret for Danmarks udenrigspolitik. I et særligt afsnit i 4. bind behandler *P. Munch* det udenrigspolitiske nævn. Men — som det er naturligt på det sted — giver han kun en skildring af nævnets ydre rammer og arbejdsform. Løsrevet fra sin sammenhæng i fremstillingen af rigsdagens almindelige udvikling kan dette afsnit på ingen måde erstatte en fyldig redegørelse for udenrigspolitikens betydning for begivenhederne på rigsdagen eller landets almindelige politiske forhold.

Sammenfattende kan det siges om den historiske afdeling af værket, at den i høj grad præges af en trang til at ville medtage og berette om alt, hvad der er foregået på rigsdagen. Stort eller småt — næsten alt anføres, og man kunne få det indtryk efter læsningen, at drøftelser om havneanlæg eller afvandingsprojekter havde haft lige så stor betydning for landets politiske og forfatningsmæssige udvikling som principielle debatter om folketingets stilling over for landstinget og kongens ret til at udnævne sine ministre uden hensyntagen til folketingets flertal. I mine øjne ville meget have været vundet, om man havde ladet forfatterne fordybe sig mere i enkelte, afgørende punkter i rigsdagens udvikling. Om man på disse punkter havde formået at kaste nyt lys over deltagernes indstilling og motiver — og så iøvrigt tydeligere havde bestræbt sig på at optrække de lange linier i den danske forfatningsudvikling.

Redaktionen har formentlig også selv følt, at rigsdagen og for-

fatningen ikke lod sig skildre udelukkende set fra de skiftende rigsdagsbygninger. Værkets 3. bind bærer som undertitel »Rigsdagen og folket«, og ifølge forordet til dette er det på initiativ af professor *Knud Fabricius*, at man i 1944 vedtog at indføje dette bind i værket. Bindets første afsnit om rigsdagen og vælgerne indeholder stof af afgørende betydning til forståelsen af forholdet mellem vælger og rigsdagsmand. Det viser sig, at en sådan speciel afhandling om et mere afgrænset emne reelt giver læseren mere end den roligt fremadskridende skildring. Men i dette afsnits afhandling om valgbehandlinger og valgmoder savner man fuldstændig en vurdering af de moderne meddelelsesmidlers indflydelse på valghandlingerne. Det var dog vist nok så tidligt som 1929, at *Victor Pürschel* gik til mikrofonen for at opflamme vælgerne til at stemme konservativt. Og alle der har oplevet 30'ernes valgkampe med festligt smykkede radiovogne, der kørte rundt i gaderne og spillede partiernes slagsange på de populæreste døgnmelodier, vil savne en vurdering af denne form for valgpropaganda. Hvorfor har partierne forladt den igen? Skyldes det en mere civiliseret indstilling blandt vælgerne — eller er det simpelt hen udtryk for voxende sløvhed og uopfindsomhed i de politiske partier? Men bortset fra disse afhandlinger giver bind III ikke væsentlige bidrag til forståelsen af rigsdagens historie. De enkelte partiers historie er forfattet af partitro penneførere og afslører intet. Afhandlingen om rigsdagen og erhvervslivet er hovedsageligt refererende uden mange forsøg på en vurdering af erhvervsorganisationernes indflydelse på rigsdagens arbejde.

Også i de resterende tre bind gør man den erfaring, at guld-kornene i dette værk skal hentes i enkelte specialafhandlinger. Jeg føler grund til særligt at fremhæve *Svend Clausens* allerede yndede afsnit om Talernes Præg (Bind IV) og *Albert Olsens* og *C. V. Bramsnæs'* afhandlinger om de finansielle forhold (her afsløres igen, hvor håbløst det er at ville holde rigsrådet ude af værket).

Til gengæld undrer man sig noget over, med hvilken begrundelse redaktionen har valgt at ofre et særligt afsnit på forholdet mellem rigsdagen og Det kgl. teater. Hvorfor så ikke en afhandling om forholdet til universitetet — eller enhver anden omdæbeteret statsinstitution? En samlet vurdering af rigsdagens forhold til kulturlivet ville have været af langt større værdi.

Afsnittene om rigsdagen og de sønderjyske landsdele, Færøerne, Grønland og Island falder i nogen grad uden for værkets naturlige rammer, men lader sig formentlig begrunde med rigsdagens særlige forhold til disse områder.

Endelig afsluttes værket med et register for alle 6 bind. Re-

daktionen har desværre anset det for tilstrækkeligt med et personregister. Stednavnene drukner ganske -- og hvad værre er, sagområderne er besværlige at oplede. Det burde efter min mening være forbudt --- gerne ved lov -- at udsende et værk som dette uden sagregister.

Inden jeg forsøger at placere værket i dansk historieskrivning, har jeg nogle bemærkninger til sproget og illustrationerne.

Sproget er naturligvis meget forskelligt, eftersom der er anvendt adskillige forfattere. Men alt for mange afsnit skæmmes af overdreven brug af unødvendige fremmedord og uklare konstruktioner. Er det virkelig nødvendigt at betegne grundlovsudkastet som en »novilet« (Bind I, s. 33) eller at fortælle, »at man ikke burde denunciere de nationalt uangribelige« (Bind II, s. 673) eller, at »Social-Demokraten« kunne ikke expatrieres« (Bind III, s. 409), eller betegne et udvalg som »paritetisk sammensat« (sst., s. 424)? Ligger der bag denne anvendelse af »daniseret latin« en tro på, at afhandlingen derved skulle blive mere videnskabelig? Men, »Daniseret latin gør ikke en fremstilling mere videnskabelig, når den samme tanke kan udtrykkes med samme klarhed på almindeligt dansk«¹. Andre steder møder man den overhåndtagende anglo-amerikanske indflydelse. Vil man endelig gå til udlandet for at hente udtryk til at beskrive Konservativ Ungdoms indsats i 30'erne, falder »Kampfgeist« lige som lidt naturligere end »fighting spirit« (Bind III, s. 298).

Illustrationerne til værket gør et meget højtideligt og ærværdigt indtryk — men illustrerer ofte ikke så meget, som man kunne ønske. Vi kender disse billeder af den grundlovgivende forsamling, kongen til hest over grænsen og næsten »ovale« portrætter af fremtrædende politikere fra utallige andre fremstillinger. Vi har i de danske vittighedsblade et illustrerende stof af stor betydning — hvorfor har man ikke udnyttet det? Det giver i få men iøjnefaldende streger fortrinlige karakteristikker af såvel personer som situationer, der langt overgår det anvendte billedmateriale. Det ville have livet svært op på det i forvejen meget tunge og næsten lidt for højtidelige værk. Vel var det et stort og ærværdigt jubileum — men rigsdagens værdighed havde ikke lidt noget skår ved at blive mindet om tegningerne i »Punch«, Alfred Schmidts streg eller Jensenius' evne til at ramme i plet.

Skal man endelig forsøge at placere det foreliggende værk i dansk historieskrivnings tradition, må man først gøre sig klart, om værket er ment som et videnskabeligt eller populært værk. Begge hensigter lader sig i den foreliggende situation udmærket

¹ Poul Meyer: Politik (1959), 34.

forsvare, idet det også må høre til historikernes pligt at delagtiggøre andre end deres fagfæller i de nyeste resultater inden for forskningen af vort lands historie. Og anledningen — rigsdagens 100 års jubilæum — kunne i lige høj grad indbyde til en lettilgængelig fremstilling, der med udbytte kunne læses af enhver, som til en mere videnskabeligt betonet behandling af rigsdagens og forfatningens historie. Man må dog under alle omstændigheder træffe et valg. Som anført ventede man fra visse sider, at dette kunne blive et af århundredets største videnskabelige publikationer. At det ikke er lykkedes — og vist ikke engang tilsigtet af redaktionen — fremgår formodentlig af det foregående. Redaktionen har åbenbart i højere grad tilsigtet en fremstilling, der skulle kunne blive hver mands eje — en bog, der skulle blive læst med interesse af bonden, arbejderen, højskoleeleven og den historiestuderende. Jeg kan vanskeligt tro, at dette er blevet tilfældet. Værkets højtidelige statelighed og den ikke altid lige letflydende fremstilling gør det ikke til folkeeje.

Havde redaktionen i højere grad gjort sig klart, om værket skulle være populært eller videnskabeligt, ville dets betydning formentlig have været større. Nu fristes man til at mene, at redaktionen har sat sig mellem de berømte to stole. Og man fristes samtidig til at henvise til det næsten samtidige værk om den svenske rigsdags historie, der udkom i årene 1931—37¹. Det bør retfærdigvis nævnes, at man i Sverige havde langt flere forudgående afhandlinger at bygge på, og at det spænder over et betydeligt større åremål. Men sammenligner man de to værker for perioderne henholdsvis i Danmark 1849—1949 og i Sverige 1866—1935, bliver man slået af den langt fastere opbygning der præger det svenske værk. Svenskerne har valgt at give en rent videnskabelig fremstilling, hvis værdi for fremtidens historikere er uomtvistelig. Der er i Sverige skabt et værk om rigsdagen og forfatningen, som vi endnu må savne her i landet.

Værket rejser så godt som ingen problemer — peger ikke på uløste opgaver eller stiller spørgsmålstegn ved godtagne opfattelser af vort forfatningsliv. Godtages denne fremstilling af senere historikere, vil de få det indtryk, at i 1848 indførtes demokratiet i Danmark og siden er det gået i ubrudt linie fremad — måske med undtagelse af den triste periode under Estrup og så altså det kedelige mellemspil med rigsrådet, som nu slet ikke kommer forfatningen ved. Det er et forenklet og urigtigt billede af forfatningsudviklingen i Danmark. Var der i hele perioden almindelig enighed om demokratiet i den form, vi kender det i dag? Var

¹ Sveriges Riksdag 1435–1935, Bind I–XVII, Stockholm 1931–37.

der ikke så sent som i 30'erne stærke tendenser herhjemme, der gik imod det parlamentariske demokrati og benægtede dets fordele? Var alle i 1949 så rørende enige om, at vort demokrati er eet af de bedste i verden? Spørgsmål som disse kunne med udbytte være rejst i værket og ville i høj grad have forøget dets værdi for eftertiden. I sin omtalte tale i folketinget afsluttede *Julius Bomholt* med at sige, at »et saadant Arbejde vil faa varig national Betydning, og bidrage til, at Aaret 1949 kan fejres i Former, der svarer til Styrken i vort Demokrati og til vor Forfatnings Betydning i et Aarhundredes danske Historie¹«. Men man viser ikke vor forfatnings styrke ved at lade kritik og tvivl være uomtalt. At den har overlevet denne kritik og opretholdes trods tvivl er for mig mere tegn på dens styrke end det, at man ved festlige lejligheder forsøger at udglatte modsætningerne og tilsløre de meningsbrydninger, der er forudsætning for liv.

Værket om den danske rigsdags første 100 år er i flere henseender enestående. Men mest bemærkelsesværdigt set i sammenhæng med dansk historieskrivning er det, at det mig bekendt er første og hidtil eneste gang i Danmarks historie efter indførelsen af den frie forfatning, at den nye statsforms »magthavere«, den folkevalgte repræsentation, har henvendt sig til danske historikere med så stor en opgave. Der blev stillet midler til rådighed, og man bad historikerne om at skildre rigsdagens og forfatningens historie i det forløbne hundredeår.

Man kan hos *Ellen Jørgensen* læse om, hvordan de unge monarkier i det 16. århundrede »tog Historien i Tjeneste, skaffede sig gode Penne, lagde Arbejdet til rette og bekostede større Værkers Udgivelse²«. Også enevælden forstod meget vel værdien af gode penne til at skrive monarkens og rigets historie.

Med det foreliggende værk har man lejlighed til at erfare, hvordan historikerne arbejder, når de tages i folkestyrets tjeneste.

Nu skal det retfærdigvis indrømmes, at arbejdsvilkårene ikke var de bedste. 2. verdenskrig var udbrudt, inden man fik begyndt på arbejdet, og på grund af besættelsen blev den egentlige påbegyndelse af arbejdet udskudt til 1944. Mange af forfatterne var i krigens år ude af stand til systematisk arbejde -- vore arkiver evakuerede de værdifuldeste arkivalier, der på den måde blev utilgængelige for forskningen. Rent psykisk indbød tiden vel heller ikke til stille syslen med fortidens problemer.

Det bratte skifte i redaktionen i løbet af 1944—45 har for-

¹ Se note 1, s. 2.

² *Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800 (1931), 85.*

mentlig heller ikke lettet arbejdet med planlægningen af værket. Det fremgår af forordet til 1. bind, at opgaven oprindelig var overdraget Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, hvis formand var daværende udenrigsminister, dr. phil. *P. Munch*. I august 1944 nedsatte rigsdagens præsidium et udvalg bestående af fire historikere til på deres vegne at føre yderligere forhandlinger og træffe afgørelse om den endelige plan. I 1945 overtog dette firemandsudvalg sammen med to repræsentanter for statsministeriet fuldstændig redaktionen af værket. Institutet forsvandt således helt ud af billedet, før i sin indtræden i den nye redaktion understregede *P. Munch*, at det ikke var som Institutets formand, men som statsministeriets ene repræsentant, at han deltog. Man må gå ud fra, at mange dispositioner, der allerede var truffet af Institutet, og forarbejder, der var gjort af de medarbejdere, som Institutet havde indgået aftale med, er gået tabt. Motiveringen for dette skifte i redaktionen kan man kun gisne om, men det er indlysende, at de bevilgende myndigheder gennem skiftet har skaffet sig mere hånd i hanke med værkets udformning.

Dette giver en det indtryk, at det man ønskede, hverken var et af vort århundredes største videnskabelige publikationer eller et monument for vor frie forfatning, men simpelthen et festskrift på bestilling på samme måde, som ethvert større firma med respekt for sig selv lader udarbejde skrifter i anledning af runde jubilæer.

Om man så føler at have fået, hvad man ønskede, skal jeg ikke kunne udtale mig om. Men dansk historieskrivning har — trods alle gode oplysninger og værdifulde betragtninger — ikke fået det værk om rigsdagen og vor forfatning, som man i så høj grad savner, og som der syntes at være en sjælden lejlighed til at få.

Ole Karup Pedersen.

Volker Weimar: Der Malmöer Waffenstillstand von 1848 (= Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins. Bd. 40. 1959. Karl Wachholtz Verlag Neumünster. 336 s.).

Ovenstående arbejde, for hvilket *Volker Weimar* i 1953 erhvervede doktorgraden ved Kiel universitet, omhandler dels afslutningen af våbenstilstanden i Malmø 26. august 1848 og dens modtagelse i hertugdømmerne og Tyskland, dels indsættelsen af fællesregeringen af 22. okt. 1848 og dennes styre indtil våbenstil-